

O'zbekiston Davlat Konservatoriyasi , magistratura bo'limi talabasi

Saydullaeva Zilolaxon Mannon qizi

AVAZ MANSUROVNING ESTRADA QO'SHIQCHILIK IJODIYOTI.

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston yoshlar mukofoti sovrindori, O'zbekiston kompozitorlari va bastakorlari uyushmasi a'zosi, O'zbekiston davlat konservatoriyasi "Kompozitsiya va cholg'ulashtirish" kafedrasida professori, kompozitor, Botir Zokirov nomidagi milliy Estrada instituti rektori Avaz Maqsudovich Mansurov ijodi, xususan, estrada janrida yozgan qo'shiqlari haqida so'z boradi.

Аннотация: В данной статье представлено творчество Аваза Максудовича Мансурова, Лауреата Молодежной премии Узбекистана, члена Союза композиторов и бастакоров Узбекистана, профессора кафедры «Композиция и инструментовка» Государственной консерватории Узбекистана, ректора Национального института эстрады имени Батыра Закирова, в частности, говорится о написанных им песнях в жанре эстрады.

Annotation: This article presents the work of Avaz Maksudovich Mansurov, Laureate of the Youth Prize of Uzbekistan, member of the Union of Composers and Bastakors of Uzbekistan, professor of the Department of Composition and Instrumentation of the State Conservatory of Uzbekistan, rector of the National Variety Institute named after Batyr Zakirov, in particular, talks about the songs he wrote in the stage genre.

O'zbekiston yoshlar mukofoti sovrindori, O'zbekiston davlat konservatoriyasi "Kompozitsiya va cholg'ulashtirish" kafedrasida professori, kompozitor, Botir Zokirov nomidagi milliy Estrada instituti rektori Avaz Maqsudovich Mansurov faoliyatiga nazar tashlar ekanmiz uning har bir yaratgan asarlari ko'ngillarga shodlik, quvonch hislarini uyg'otadi. U tabiatan jiddiy va o'ziga nisbatan talabchanligi bilan barcha kasbdoshlar ichida yaxshi o'rnak bo'la oladi.

A.Mansurov 1957 yil 2- noyabrda Qo'qon shahrida ziyolilar oilasida tavallud topgan. Musiqiy dramatik teatrning aktyori va rejissori hamda mahoratli sozanda bo'lgan otasi

tufayli bolalik davridanoq san'atga mehr qo'ydi. Uning san'atimiz rivojida, musiqa va qo'shiqchilik sohasida o'ziga xos o'rni bor. A.Mansurovning uslubi shunchalar yorqinki, uning asarlari yangrashi bilan tez fursatda esda qolib xalq orasida mashhur bo'lib ketadi. Qo'shiqlari yalla, qo'shiq, lapar singari bandli-naqorat shaklida tuzilib ulardagi, o'zbek nutqining musiqaga singib ketganligini ko'rishimiz mumkin. Orkestrovkasi esa kompozitorga xos bo'lgan zamonaviy "estradalashtirilgan" uslubda yozilgan.

Bugungi kunda A.Mansurov estrada va klassik musiqasining qarama-qarshiligini bartaraf etib, bolalar musiqasi janrini murakkab professional darajada ko'targan ijodkor sifatida mustahkam joy egalladi. Uning bolalar uchun yozgan asarlari ijodining asosini tashkil qiladi. Kompozitor bolalar va kattalar jamoasi uchun sermahsul ijod qilgan. Uning asarlaridagi fikr bayoni aniq bo'lib, milliy ohanglarga boyligi, ijodkor tilining barchaga tushunarli bo'lganligi asosiy yutuqlaridan biridir. Shu bilan birga u bolalarning ichki dunyosini va kayfiyatini yaxshi tushuna olganligi sababli, bolalar uchun yozilgan "Quyosh bilan suhbat", "Kel baxt kuyin kuylaylik", "Quvnoq yomg'ir", "Bu chamanzor kimmiki", "Kim epchil-u kim chaqqon", "Quvnoq bolalar" kabi 100 dan ortiq yakkaxon va xor jamoalari uchun yozilgan qo'shiqlari hamon yoshlar qalbiga zavq bag'ishlab kelmoqda. Ularda jo'shqin, hushchaqchaq, bolalar o'yinlariga xos xususiyatlar mavjud bo'lib, o'zining tuzilishi jihatidan lo'nda, ixchamligi, kuylarining esa yorqin, ohangdorligi bilan tinglovchilar qalbidan chuqur joy egallab keladi. Kompozitorning aksariyat qo'shiqlari Shermet Yormatov rahbarligidagi "Bulbulcha" bolalar xor jamoasi dasturining asosini tashkil etdi va keng jamoatchilikka tanildi.

Misol tariqasida kompozitorning "Kim epchil-u kim chaqqon" qo'shig'i xalq orasida mashxur asarlaridan biridir. Anvar Obidjon so'zlariga yozilgan bu asar ko'tarinki ruhdagi cholg'u muqaddimasi bilan boshlanib 6 takti tashkil etadi. Qo'shiqning shakli noananaviy ko'rinishda – naqorat bilan boshlanadi. Naqoratda kompozitor ko'pgina og'ishmalardan foydalangan, masalan: 8- taktida A-dur, 9-taktida d- moll va 10- taktlarda a-mollga dominantsept akkordlari orqali og'ishmalarni kuzatishimiz mumkin. 1-kuplet huddi naqorat qismidek I va V- pog'onalari orqali boshqa tonallik, a-mollida boshlanadi. Bu qo'shiqda o'ziga xos bo'lgan musiqa vositalari orqali hushchaqchaq va o'ynoqi bolalar timsoli gavdalantirilgan.

A. Mansurovning bolalar uchun yozilgan “Kel, baxt kuyin kuylaylik!” nomli qo’shig’i esa G’iyos Komilov so’zlariga yozilgan bo’lib, melodik mi-minor tonalligida yangraydi. Asar fortepiano va doira musiqa cholg’ularining sadolari bilan ulug’vor va jo’shqin kayfiyatidagi cholg’u muqaddimasi bilan boshlanadi. Qo’shiq band va naqorat shaklida yozilgan bo’lib, undagi misralar yakkaxon va xor jamoalari tomonidan birin-ketin navbat bilan ijro etiladi. Naqorat qismida taqqoslama sifatidagi major-minor tonalligidan foydalanilgan ya’ni e-molldan E-durga o’tilgan, lekin asarning ohiri e –minor bilan tugallanadi. Bundan tashqari kompozitor naqorat qismida bo’lingan kodensiyalarni ifodalagan. Ya’ni 5 chi va 7- taktlarda VII septakkordining VI-pog’onaga yechilishini kuzatishimiz mumkin. Kuplet va naqorat o’rtasidagi bo’g’lovchi musiqiy iboralarning o’ziga xos jozibador ohanglari tinglovchilarning qalbida ko’tarinki rux bag’ishlaydi. Asardagi so’z va musiqa bolalarning bir-birlariga baxt ulashib, shodon-quvnoq kayfiyatini hamda baxtli bolalik tuyg’ularini ifodalab beradi. Bu qo’shiq kompozitorni bolalarning baxtli turmushini ifoda etadigan mashxur asarlaridan biridir.

Bolalar estrada qo’shiqlari haqida so’z yuritar ekanmiz avvalo bu qo’shiqlar O’zbekiston yosh avlodlarining ma’naviy dunyosini shakllantiradi, milliy ruhda yo’g’rilgan bolalar estrada qo’shiqlari ularni har tomonlama yetuk, fikrlashi, dunyo qarashi keng, komil inson etib tarbiyalaydi. Zeroki, hech bir jamiyat odamlar ongida ma’naviy salohiyat, ma’naviy-axloqiy qadriyatlarni rivojlantirmasdan va mustahkamlamasdan turib o’z istiqbolini ko’ra olmaydi. Shu sababli ham hozirgi kunda bolalar qo’shiqchiligiga ko’proq etibor bergan holda umumta’lim maktablarda milliy ruhdagi estrada qo’shiqlarini bolalarga yaqindan tanish bo’lgan cholg’ularimizda ijro etib, qo’shiq kuylab, o’zini vataniga va milliy musiqiy madaniyatiga bo’lgan qiziqishlarini o’stirish zarurati tug’iladi.

A. Mansurovning bolalar qo’shiqlaridan tashqari 60 dan ortiq yoshlar uchun estrada qo’shiqlari ham mavjud. Bulardan 1981 – yilda yaratilgan Hurriyat Isroilova ijrosidagi “Qizlar kelmoqda”, “Gullasa baxtim”, “Nurli yil” birinchi ijod namunalariidan hisoblanib, xalq orasida olqishlarga sazovor bo’ldi, shu bilan birga estrada janridagi “Navro’z”, “Oydin yo’l”, “Sog’inib uyg’onar tonglar”, “Chamandagi chamanim” kabi qo’shiqlari taniqli honandalar repertuaridan joy egallagan.

Kompozitorning xalq orasida ma'lum va mashxur asarlaridan biri bo'lgan "O'zbekiston –do'stlik diyori" qo'shig'i Normurod Nazrullayev so'zlariga yozilgan bo'lib, tinglovchilar qalbidan chuqur joy egallab kelmoqda. Asar tuzilish jihatidan kirish, kuplet, naqorat, bog'lovchi va koda qismlaridan tashkil topgan. Garmonik jihatidan boshidan ohirigacha bir tonallik ya'ni F-majorda yangraydi, shu bilan birga II va VI pog'onalari, garmonik major akkordlari va turli tonalliklarga og'ishmalarni uchratishimiz mumkin. Masalan: kirish va naqorat qismlarida D7 akkordi orqali II- pog'ona ya'ni g-molldagi vaqtinchalik og'ishma yoki kuplet qismida D9 akkordi orqali VI-pog'ona – d-mollga og'ishmani kuzatishimiz mumkin. Bundan tashqari naqoratning so'ngi taktida, asar davomida, faqatgina bir marotaba S akkordidan foydalanilganligi qo'shiqdagi o'ziga xos xususiyatlardan biridir. Naqoratdan keyingi keladigan bog'lovchi qismda esa kirish mavzusining ohanglari yangrayd. Asarning yakuni kodada faqatgina T garmoniyasi mustahkamlangan bo'lib, qo'shiq yakunini tasdiqlab beradi.

"O'zbekiston – do'stlik diyori" qo'shig'ida vatan madhi kuylanib, kirish qismi ulug'vorlik ohanglarida yangraydi. Kuplet qismida esa har bir kichik iboralar yakkaxon va xorning birin-ketin navbat bilan takroran ijro etilishi oziga xos xususiyataridan biridir

Kompozitorning keng miqyosdagi ijodiy faoliyatida musiqaning deyarli barcha janrlarini kuzatish mumkin: "Xayvonlar sultoni" bolalar operasi, "Sharq afsonasi" baleti, "Sho'x shaytonchalar", "Uchar kovush" - musiqiy ertaklari, "Bir soatlik halifa" musiqiy komediya, "So'g'diyona" xalq cholg'ulari orkestri uchun "Moziydan sado" poema-fantaziyasi, shu bilan bir qatorda ko'pgina fortepiano konsertlar, operalar, valslari bilan zamonaviy o'zbek musiqa madaniyatiga katta hissa qo'shgan.

A. Mansurovning san'at targ'iboti bilan bog'liq tadbirlari, radio va televideniya orqali chiqishlari har doim muhlislar e'tiborida. Qolaversa, uning haqiqiy ijodkorlarga xos fazilatlarini: o'ziga talabchanligi, kasbiga fidoyiligi, ta'limning mashaqqatli yo'lida zahmatkashligi, zamon talablariga hozirjavoblighi, tashkiliy ishlarda jonkuyarligi biz yoshlar uchun ibratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Shoxista Ganixanova . “AVAZ MANSUROV (1957)”, monografik ocherk. Toshkent 2008
2. Jaxongir Yorqin. “ Beg’ubor qalb sohibi (isxor) . Toshkent, “O’zbekiston adabiyoti va san’ati” gazetasi.
3. A. X. Jabborov “Avaz Mansurov (1957) ”.

